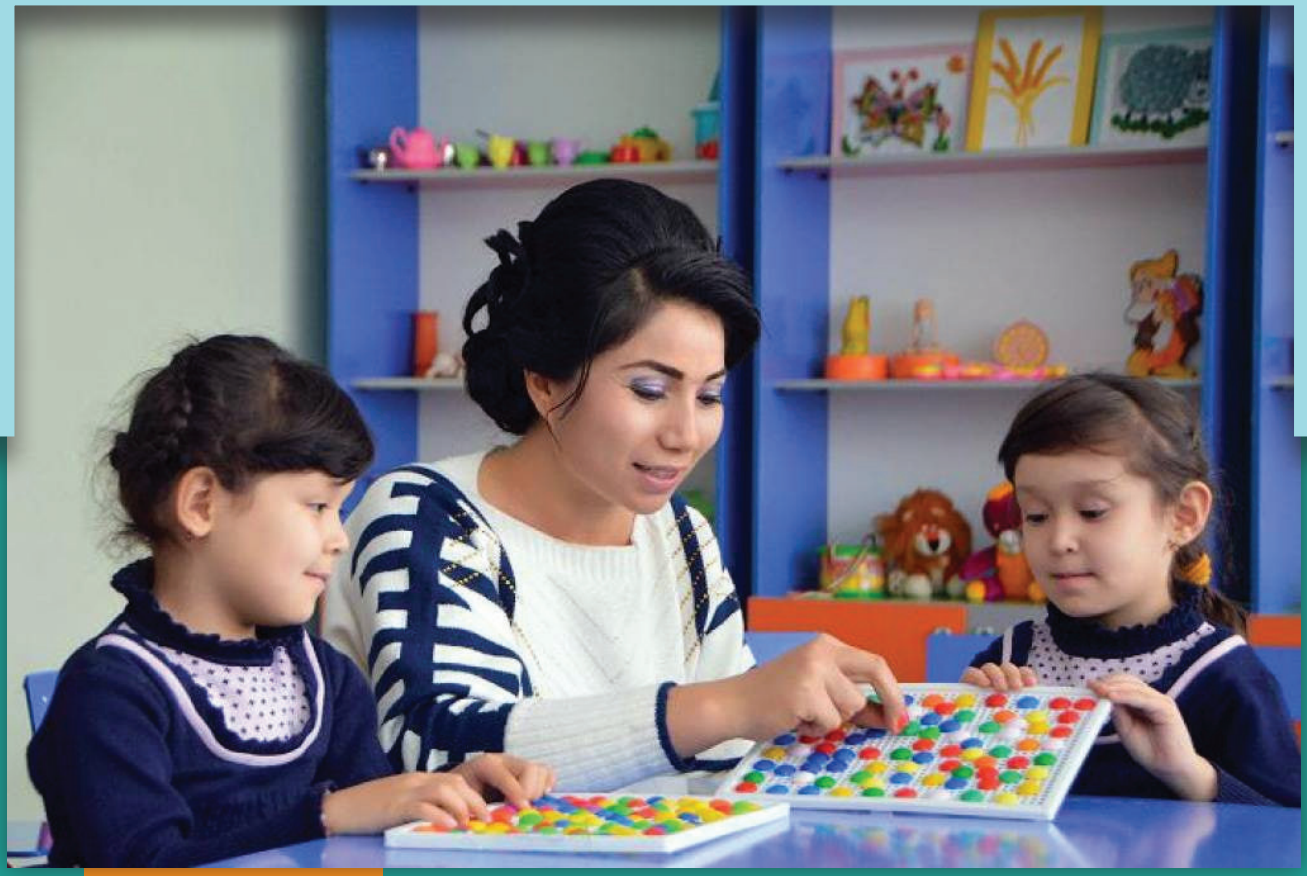
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(1)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 110 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Ta'lim jarayonida deontologik tamoyillar asosida nizolarni boşqariş 10
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna

Sun'iy intellekt asosida maktab öquvçilarining matematik xatolarini diagnostika qiliş va individual tavsiyalar şakllantirişning gibrid adaptiv modeli 15
Abdullayeva Nazokat Isayevna, Abdurazzoqova Zebuniso Tolmas qizi

Harbiy xizmatçilarning pedagogik mahoratini oşirişning ilmiy-metodik asoslari 21
Yadgarov Ravşan Ergaşeviç

Inklyuziv ta'limda logopedik texnologiyalardan foydalaniş metodikasi 27
Ikramova Dilafruz Furqat qizi, Ilhomova Malikaxon Dilşod qizi

Faoliyat markazlari vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning raqamli savodxonligini şakllantiriş metodikasi 30
Jo'rayeva Gulira'no Nazirjon qizi

Bölajak tasviriy san'at öqituvçilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirişda an'anaviy naqqoşlik san'atining pedagogik imkoniyatlari 36
Rözmetov Quvondiq Şanazarovich

Pedagogik hamkorlik asosida ösmir yoşdagi öquvçilarda ijtimoiy voqelikka sezgirlikni tarbiyalaş mexanizmlari 42
Bazarova Gulnoza Ziyodulla qizi

Talabalarning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini jismoniy madaniyat vositasida rivojlantiriş metodikasini takomillaştiriş 47
Imomov Asliddin Abdurazoqoviç

Harakatli öyinlar yordamida boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligini oşiriş usullari 51
Ernazarova Ziyoda Erkin qizi

Sun'iy intellektning inson fikrlaş qobiliyatiga ta'siri: intellektual rivojlaniş uçun imkoniyatlar va tafakkur zaiflaşuvi xavfi 55
Tölaganov Abdumalik Abdiraximoviç

Jadidçilik harakatining vujudga kelişining ijtimoiy-tarixiy şart-şaroitlari 60
Nişonov Muhammad Bahodir öğli, Pulatov Şerdor Nematjonoviç

Maktabgaça ta'lim taşkilotlari direktorlarining kasbiy kompetentligini rivojlantirişning nazariy-metodologik asoslari 66
A'zamova Malohat Nadjimovna

Söz yasalişi, morfologiya va sintaksisning özига xos xususiyatlari 70
Bobojanov Şaripboy Xudoşukiroviç

Inklyuziv ta'limda diskriminatsiyani oldini oliş va ularni psixologik qöllab quvvatlaş tamoyillari 74
Bozorova Muxlisa

Neyro logopediya va biometriya 78
Foiqova Diyora Anvar qizi

Bölajak öqituvçilarning metakognitiv faoliyatini rivojlantirişda refleksiv topşiriqlardan foydalaniş 83
Ibrohimova Şahlo Umarali qizi

3–4-sinf öquvçilarining badiiy asarlar öqişga qiziqişini oşirişning metod, şakl va vositalari 88
Rasulova Zohida Sindorovna

Raqamli ta'lim muhitida kasbiy-refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirişning metodik tizimini integratsiyalaş 92
Talabova Dilrabo Tolibova

Informatika va uni öqitiş metodikasi fanini öqitişda adaptiv öquv dasturlari va virtual laboratoriyalardan foydalanişning metodik tizimi 98
Xomidov Zohidjon Adhamjon öğli

Развитие профессиональной компетентности будущих педагогов в условиях цифровизации образования 104
Шаланков Константин Константинович

HARAKATLI ÖYINLAR YORDAMIDA BOŞLANĞIÇ SINF ÖQUVÇILARINING HARAKAT FAOLLIGINI OŞIRIŞ USULLARI

Ernazarova Ziyoda Erkin qizi
Urganç davlat pedagogika instituti, Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti,
"Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi" yönalişi magistri

ORCID: 0009-0001-5199-8427

Ilmiy rahbar: prof. Meyliyev Xusinboy

Annotatsiya: Uşbu maqolada boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligini oşirişda harakatli öyinlardan samarali foydalaniş usullari yoritilgan. Boşlanğiç ta'lim yoşidagi bolalarning jismoniy rivojlanişi, soğlom turmuş tarziga bölgan munosabatini şakllantiriş, çaqqonlik, tezkorlik, epçillik, muvozanat va çidamlilik kabi jismoniy sifatlarini rivojlantirişda harakatli öyinlarning pedagogik ahamiyati tahlil qilingan. Şuningdek, jismoniy tarbiya darslari va darsdan taşqari maşğulotlarda milliy hamda zamonaviy harakatli öyinlarni qöllaş, öyinlarni öquvçilarning yoş va individual xususiyatlariga moslaştiriş, ularning jismoniy faolligini muntazam kuzatib boriş masalalari körib çiqilgan. Maqolada harakatli öyinlarni taşkil etiş böyiça amaliy tavsiyalar işlab çiqilgan.

Kalit sözlar: boşlanğiç ta'lim, harakatli öyinlar, harakat faolligi, jismoniy tarbiya, jismoniy rivojlaniş, çaqqonlik, tezkorlik, milliy öyinlar, soğlom turmuş tarzi, pedagogik metodlar.

Abstract: This article examines methods for effectively using active games to increase the physical activity of primary school pupils. It analyzes the pedagogical significance of active games in promoting the physical development of primary school children, fostering positive attitudes toward a healthy lifestyle, and developing physical qualities such as agility, speed, dexterity, balance, and endurance. The article also discusses the use of traditional and modern active games in physical education lessons and extracurricular activities, adapting games to pupils' age and individual characteristics, and regularly monitoring their physical activity. Practical recommendations for organizing active games are provided.

Key words: primary education, active games, physical activity, physical education, physical development, agility, speed, traditional games, healthy lifestyle, pedagogical methods.

Аннотация: В данной статье рассматриваются методы эффективного использования подвижных игр для повышения двигательной активности учащихся начальных классов. Анализируется педагогическое значение подвижных игр в физическом развитии детей младшего школьного возраста, формировании положительного отношения к здоровому образу жизни, а также развитии таких физических качеств, как ловкость, быстрота, координация движений, равновесие и выносливость. Кроме того, рассматриваются вопросы применения национальных и современных подвижных игр на уроках физической культуры и во внеурочной деятельности, адаптации игр к возрастным и индивидуальным особенностям учащихся, а также систематического наблюдения за их двигательной активностью. В статье разработаны практические рекомендации по организации подвижных игр.

Ключевые слова: начальное образование, подвижные игры, двигательная активность, физическая культура, физическое развитие, ловкость, быстрота, национальные игры, здоровый образ жизни, педагогические методы.

KIRIŞ

Bugungi kunda yoş avlodning jismonan soğlom, ma'nan yetuk va faol bölib voyaga yetişi ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boşlanğiç sinf öquvçilarida jismoniy faollikni şakllantiriş, ularning harakatga bölgan tabiiy ehtiyojini qöllab-quvvatlaş hamda soğlom turmuş tarziga oid könikmalarini rivojlantiriş alohida ahamiyat kasb etadi. Boşlanğiç maktab yoşi bolaning jismoniy va psixologik rivojlanişida muhim davr hisoblanadi. Bu davrda öquvçilarning harakat koordinatsiyasi, tezkorligi, çaqqonligi, muvozanatni saqlaş qobiliyati va jamoada faoliyat yuritiş könikmalari şakllanadi. Şu sababli jismoniy tarbiya maşğulotlarini öquvçilarning yoş xususiyatlariga mos, qiziqarli va faol iştirakni ta'minlaydigan şakllarda taşkil etiş zarur.

Harakatli öyinlar bolalarning jismoniy faolligini oşiriş bilan birga, ularda ijtimoiy muloqot, hamkorlik, özaro hurmat, intizom va qoidalarga rioya qiliş kabi sifatlarni ham rivojlantiradi. Öyin jarayonida öquvçilar turli harakatlarni bajaradilar, tezkor qaror qabul qiladilar va jamoaviy vazifalarni amalga oşiradilar. Bu esa jismoniy tarbiya maşğulotlarining samaradorligini oşirişga xizmat qiladi.

Maqolaning maqsadi - harakatli öyinlardan foydalaniş orqali boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligini oşirişning pedagogik usullarini yoritiş va ularni ta'lim jarayonida qöllaş böyiça amaliy tavsiyalar işlab çiqiş.

Maqolaning vazifalari quyidagilardan iborat:

- harakatli öyinlarning jismoniy tarbiya jarayonidagi ahamiyatini oçib beriş;
- boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligiga ta'sir etuvçi omillarni aniql aş;
- öyinlarni taşkil etişning samarali pedagogik usullarini tavsiflaş;
- harakatli öyinlardan foydalaniş böyiça amaliy tavsiyalar işlab çiqiş.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasiga oid ilmiy manbalarda jismoniy faollik bolaning salomatligi, harakat könikmalari va umumiy rivojlanişiga ta'sir körsatuvçi muhim omil sifatida qaraladi. Jismoniy maşqlarni muntazam bajariş bolalarning harakat imkoniyatlarini kengaytiriş, jismoniy sifatlarini rivojlantiriş va faol hayot tarziga odatlanişiga yordam beradi.

Pangrazi va Beighle jismoniy tarbiya jarayonida bolalarning faol iştirakini ta'minlaş, maşğulotlarni yoş xususiyatlariga mos taşkil etiş hamda harakat könikmalarini izçil rivojlantiriş muhimligini ta'kidlaydilar. Ularning yondaşuviga köra, maşğulotlarda öquvçilarning imkoniyatlari va qiziqişlarini hisobga oliş ta'lim samaradorligini oşirişga xizmat qiladi.

Gallahue, Ozmun va Goodway tomonidan işlab çiqilgan harakat rivojlanişi yondaşuvlarida bolalik davrida asosiy harakat könikmalarini egallaş keyingi jismoniy faoliyat uçun muhim zamin yaratişi körsatiladi. Yuguriş, sakraş, uloqtiriş, uşlaş va muvozanatni saqlaş kabi harakatlarni öyin şaklida maşq qiliş bolalarning harakat tajribasini boyitadi.

Jahon soğliqni saqlaş taşkiloti bolalar va ösmirlarning salomatligini qöllab-quvvatlaş uçun muntazam jismoniy faollikni tavsiya qiladi. Taşkilotning 2020-yildagi tavsiyalarida 5–17 yoşdagi bolalar va ösmirlar uçun hafta davomida örtaça hisobda kuniga kamida 60 daqiqa örtaça yoki yuqori jadallikdagi jismoniy faollik tavsiya etilgan. Bu körsatkiç faqat maktabdagi jismoniy tarbiya darslari bilan çeklanmaydi, balki kun davomida bajariladigan başqa faol harakatlarni ham qamrab oladi.

Harakatli öyinlarning yana bir muhim jihati şundaki, ular bolalarning içki motivatsiyasini kuçaytiradi. Öyin şaroitida topşiriqlarni bajariş, belgilangan maqsadga erişiş va jamoa bilan hamkorlik qiliş öquvçilarning maşğulotga qiziqişini oşirişi mumkin. Milliy harakatli öyinlar esa bolalarni xalqning madaniy merosi bilan taniştiriş, milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalaş imkonini beradi. Adabiyotlar tahlili şuni körsatadiki, harakatli öyinlarning samaradorligi ularni şunçaki taşkil etiş bilan emas, balki maqsadli tanlaş, muntazam qöllaş, yuklamani töğri belgilaş va har bir öquvçining iştirakini ta'minlaş bilan belgilanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolani tayyorlaşda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qiliş, taqqoslaş, umumlaştiriş hamda pedagogik kuzatiş uçun tavsiya etiladigan mezonlarni tizimlaştiriş usullaridan foydalanildi. Maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega bölib, unda amaliy maşğulotlarni taşkil etiş böyiça metodik yondaşuvlar taklif qilinadi.

Harakatli öyinlar yordamida öquvçilarning harakat faolligini oşiriş quyidagi bosqiçlar asosida taşkil etilişi mumkin.

Birinçi bosqiç - **tayyorgarlik.** Öqituvçi öquvçilarning yoşi, jismoniy tayyorgarligi, soğliği, qiziqişlari va maşğulot ötkaziladigan joy şaroitini hisobga oladi. Öyin maqsadi, qoidalari va xavfsizlik talablari belgilanadi.

Ikkinçi bosqiç - **öyinlarni tanlaş.** Öyinlar rivojlantirilişi közda tutilgan jismoniy sifatga muvofiq tanlanadi. Masalan, "Quvlaşmaçoq" tezkorlik va çaqqonlikni, "Kim çaqqon?" harakat reaksiyasi va koordinatsiyani, estafetali öyinlar esa tezkorlik, muvofiqlaştiriş va jamoaviy hamkorlikni rivojlantirişga yönaltirilişi mumkin.

Uçinçi bosqiç - **öyin jarayonini taşkil etiş.** Öqituvçi qoidalarni tüşuntiradi, zarur bölsa, harakatlarni namoyiş qiladi va öquvçilarning barçasini faol iştirak etişga jalb qiladi. Kutib turiş vaqtini kamaytiriş uçun sinfni kiçik guruhlarga ajratiş va bir neçta öyin maydonçasidan foydalaniş mumkin.

Törtinçi bosqiç - **kuzatiş va baholaş.** Öquvçilarning öyindagi iştiraki, faol harakatlaniş vaqti, topşiriqlarni bajariş sifati, qoidalarga rioya qilişi hamda özaro hamkorligi kuzatiladi. Zaruratga qarab öyin qoidalari va yuklama moslaştiriladi.

Harakat faolligini baholaş uçun quyidagi mezonlardan foydalaniş mumkin:

1. Öquvçining maşğulotdagi faol iştiraki.
2. Faol harakatlanişga sarflangan vaqt.
3. Yuguriş, sakraş, uloqtiriş va uşlaş kabi harakatlarni bajariş sifati.
4. Öyin qoidalariga rioya qiliş va jamoa bilan hamkorlik.
5. Maşğulotga qiziqiş va topşiriqlarni bajarişga intiliş.

Agar uşbu yondaşuv tajriba-sinov şaklida amalga oşirilsa, dastlabki va yakuniy kuzatuv natijalarini taqqoslaş, şuningdek, imkon qadar taqqoslaş guruhidan foydalaniş maqsadga muvofiq. Bunda natijalarni işonçli baholaş uçun kuzatuv şaroitlari va mezonlari bir xil saqlanişi kerak.

TAHLIL VA NATIJALAR

Harakatli öyinlarni boşlanğiç sinf öquvçilarining jismoniy tarbiya maşğulotlariga maqsadli kiritiş ularning harakatga bölgan qiziqişini qöllab-quvvatlaş va maşğulotda faol qatnaşiş imkoniyatini kengaytirişga xizmat qiladi. Öyinlarning samaradorligi, avvalo, ularning töğri tanlanişi, öquvçilarning individual imkoniyatlariga mosligi va maşğulotning pedagogik jihatdan puxta taşkil etilişiga boğliq.

Harakatli öyinlar orqali jismoniy sifatlarni rivojlantiriş

Harakatli öyinlar mazmuniga köra turli jismoniy sifatlarni rivojlantirişga yönaltiriladi. Masalan, quvlaş va tezlikka oid öyinlar tezkorlikni, yönalişni tez özgartirişga asoslangan öyinlar çaqqonlikni, nişonga töp uloqtiriş öyinlari esa harakat aniqligi va köz bilan çamalaş qobiliyatini rivojlantirişga yordam beradi.

Öyinlar davomida harakatlarning tabiiy va takroriy bajarilişi öquvçilarning asosiy harakat könikmalarini mustahkamlaş imkonini beradi. Şu bilan birga, maşqlarni haddan taşqari murakkablaştirmaslik, yuklamani bosqiçma-bosqiç oşiriş va çarçoq alomatlarini kuzatib boriş muhimdir.

Harakatli öyinlarni taşkil etiş usullari

Boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligini oşirişda quyidagi usullardan foydalaniş tavsiya etiladi.

1. **Musobaqa usuli.** Öquvçilar kiçik guruhlarga ajratilib, belgilangan vazifani bajaradilar. Masalan, estafeta davomida ular belgilangan masofani yugurib ötiş, tösiqni aylanib ötiş yoki töpni şerigiga uzatiş topşiriqlarini bajarişlari mumkin. Musobaqada faqat ğalaba emas, balki hamkorlik, qoidalarga rioya qiliş va şaxsiy natijani yaxşilaş ham rağbatlantiriladi.
2. **Öyinli topşiriqlar usuli.** Öqituvçi oddiy jismoniy maşqlarni qiziqarli vaziyatlar bilan uyğunlaştiradi. Masalan, rangli belgiga qarab harakatlaniş, signal asosida yönalişni özgartiriş yoki belgilangan nuqtaga tez yetib boriş öquvçilarning diqqatini va harakat reaksiyasini maşq qildiradi.
3. **Milliy harakatli öyinlardan foydalaniş.** "Oq terakmi, kök terak", "Arqon tortiş" va başqa moslaştirilgan milliy öyinlar öquvçilarda jamoaviylik, faollik va milliy qadriyatlarga qiziqişni rivojlantirişi mumkin. Bunda öyin qoidalari yoşga moslaştirilib, jismoniy töqnaşuv yoki jarohatlaniş xavfini kamaytiradigan tarzda taşkil etilişi zarur.
4. **Differensial yondaşuv.** Öquvçilarning jismoniy tayyorgarligi bir xil bölmagani uçun masofa, takrorlaş soni, harakat tezligi va topşiriq murakkabligi moslaştiriladi. Barça bolalarga teng iştirak etiş imkoniyati yaratiladi.
5. **Rağbatlantiriş usuli.** Öqituvçi öquvçilarning faolligi, intilişi, jamoaga yordami va qoidalarga rioya qilişini e'tirof etadi. Bu yondaşuv öquvçilarning öziga bölgan işonçini va maşğulotga qiziqişini oşirişga yordam beradi.

Kutiladigan pedagogik natijalar

Taklif etilgan metodik yondaşuvlar muntazam va töğri qöllanilganda bir neçta ijobiy natijalarga erişiş mumkin.

Birinçidan, öquvçilarning jismoniy tarbiya maşğulotlarida faol qatnaşiş imkoniyati kengayadi.

Ikkinçidan, yuguriş, sakraş, uloqtiriş va muvozanatni saqlaş kabi asosiy harakat könikmalarini maşq qiliş uçun qulay şaroit yaratiladi.

Uçinçidan, guruhli öyinlar orqali özaro hamkorlik, muloqot va qoidalarga rioya qiliş könikmalari mustahkamlanişi mumkin.

Biroq uşbu maqolada yangi tajriba-sinov natijalari yoki statistik körsatkiçlar keltirilmagan. Şu sababli yuqoridagi natijalar empirik ravişda isbotlangan xulosalar emas, balki ilmiy manbalar va pedagogik yondaşuvlarga asoslangan kutiladigan natijalardir. Ularning samaradorligini aniql aş uçun maktab şaroitida tizimli kuzatuv va tajriba-sinov işlarini olib boriş lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, harakatli öyinlar boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligini oşiriş, asosiy harakat könikmalarini mustahkamlaş va jismoniy tarbiya maşğulotlariga qiziqişini qöllab-quvvatlaş uçun muhim pedagogik vositadir. Öyinlarning qiziqarli, tüşunarli va yoşga mos taşkil etilişi öquvçilarning maşğulotlarda faol iştirak etişiga yordam beradi.

Harakatli öyinlardan foydalaniş faqat jismoniy sifatlarni rivojlantiriş bilan çeklanmaydi. Ular öquvçilarda jamoada işlaş, özaro hurmat, intizom, mustaqil qaror qabul qiliş va milliy qadriyatlarga hurmat kabi fazilatlarni tarbiyalaş imkoniyatini ham yaratadi.

Maqola tahlili asosida quyidagi takliflar işlab çiqildi:

1. **Harakatli öyinlarni muntazam qöllaş.** Jismoniy tarbiya darslarida öquv dasturiga mos öyinlardan izçil foydalaniş tavsiya etiladi.
2. **Yoş va individual xususiyatlarni hisobga oliş.** Öyin qoidalari, harakatlar murakkabligi va jismoniy yuklama öquvçilarning imkoniyatlariga moslaştirilişi kerak.
3. **Milliy öyinlardan samarali foydalaniş.** Milliy harakatli öyinlarni ta'lim jarayoniga kiritiş orqali jismoniy faollik bilan birga tarbiyaviy maqsadlarga ham erişiş mumkin.
4. **Har bir öquvçining iştirakini ta'minlaş.** Uzoq kutiş vaqtlarini kamaytiriş, kiçik guruhlarda işlaş va bir neçta maşq maydonçasini taşkil etiş maqsadga muvofiq.
5. **Harakat faolligini kuzatib boriş.** Öqituvçi öquvçilarning faol harakatlaniş vaqti, öyinlardagi iştiraki va harakat könikmalarini muntazam qayd etib borişi lozim.

Şunday qilib, harakatli öyinlarni maqsadli rejalaştiriş, öquvçilarning individual xususiyatlarini hisobga oliş va jismoniy faollikni tizimli baholaş boşlanğiç ta'limda jismoniy tarbiya sifatini oşirişga xizmat qilişi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. World Health Organization. WHO Guidelines on Physical Activity and Sedentary Behaviour. Geneva: World Health Organization, 2020.
2. Pangrazi, R. P., Beighle, A. Dynamic Physical Education for Elementary School Children. 18th ed. Human Kinetics, 2019.
3. Bailey, R. Physical Education and Sport in Schools: A Review of Benefits and Outcomes. Journal of School Health, 2006, 76(8), 397–401.
4. World Health Organization. Guidelines on Physical Activity, Sedentary Behaviour and Sleep for Children under 5 Years of Age. Geneva: World Health Organization, 2019.
5. Özbekiston Respublikasi. Jismoniy tarbiya va sport töğrisida: 2026-yil 24-martdagi ÖRQ-1123-son1 Qonuni.
6. Özbekiston Respublikasi umumiy örta ta'lim maktablari uçun jismoniy tarbiya fanidan amaldagi öquv dasturi va metodik tavsiyalar.

1 https://lex.uz/docs/-8093787

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(1)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.